

POMEN UNIVERZE

V LJUBLJANI ZA
SLOVENCE IN
DRŽAVO SHS

PRE. K. J. NG

1w. St. NG 7/2016

EX LIBRIS
DR. K. DOBIDA
LJUBLJANA
LJUBLJANA
DR. K. DOBIDA
EX LIBRIS

Ideja univerze v Ljubljani je historična, vresničena v celoti prvič pod žezlom velikega Napoleona.

Hi gimnaziji, ki se je ustanovila v Ljubljani 1563, se je pridružila v toku stoletij vrsta višješolskih institucij, ki morejo veljati za organično pripravljane poti do celotne univerze. Tu so bile: od začetka XVII. stoletja filozofija in teologija, ki sta podeljevali tudi doktorat; od 1760 stolica za občno in specialno fiziko; od 1762 za kirurgijo in anatomijo; od 1767 za mehaniko; približno od 1767 za poljedelstvo.

Ko je dunajska vlada brez vsakršnega ozira na potrebe ljubljanskega kulturnega okoliša z gesto absolutista 1783 ljubljanske bogoslovce dirigirala v Gradec, a 1784 filozofsko fakulteto iz Ljubljane premestila v Inomost, se je vsa Kranjska združila v klicu, naj se Ljubljani izgubljene stolice vrnejo, a obenem so kranjski stanovi tudi zahtevali, naj se ustanovijo še nove stolice: za nautiko, finančno - policijsko znanost in naravno pravo ter praktični kurzi za juriste. Ker je kirurgično - anatomska šola v Ljubljani tudi po odpravi filozofije še obstojala, je bila v tej zahtevi kranjskih stanov zajeta ideja, da se ustanovi v Ljubljani popolna univerza takratnega avstrijskega tipa.

Centralistična zaslepljenost, ki je vodila avstrijske politike že takrat, ko so ljubljanske visokošolske institucije po 1773 začeli degradirati ter jim okrnjevati značaj univerzitetnih zavodov, je mogla biti vzrok, da so v tem pravcu vztrajali in da so ostali gluhi tudi za predlog kranjskih deželnih stanov iz 1786-7. A eno izmed pogrēšk so morali popraviti: Ljubljana je dobila 1788 zopet »filozofski študij«, 1791 zopet »teološki študij«, a obenem je imela tudi »kirurgični študij«, kjer se je

predavala kirurgija, anatomija, porodništvo in živino-zdravništvo. Na vseh treh »študijih« so predavali »redni« in »izredni učitelji«, ki so imeli svojega »rektorja«.

Kar so kranjski stanovi 1786 želeli dobiti od Dunaja, se je realiziralo takoj, ko je delu Slovencev 1809 v Napoleonovi Iliriji prvič zasijala doba reakcije proti dunajskemu centralizmu. Kulturno stremljenje ilirskega guvernerja Marmonta in politična dalekovidnost cesarja Napoleona se sijajno zrcalita v načinu, kako sta sprejela predloge slovenskih preporoditeljev, da se višje šolstvo v Ljubljani izpopolni do univerze ter zopet opremi z vsemi zunanjsimi atributi visoke šole. École centrale v Ljubljani, ki je delovala od 1810—1814, je bila popolna univerza, ki je imela namen, da izobrazuje filozofe, »medicince kirurge, farmacevte, zemljemere, inženerje, arhitekto, juriste« in teologe (imela je stolice za francosko, italijansko in latinsko govorništvo, metafiziko, narodno pravo in moralo, univerzalno zgodovino, Code Napoléon, kriminalno pravo, risanje, arhitekturo, matematiko, mehaniko, hidravliko, eksperimentalno fiziko, splošno in farmacevtsko kemijo, naravoslovje, botaniko, anatomijo in fiziologijo, patologijo, kliniko, zdravstvo, državno medicino, kirurgijo, porodništvo ter še posebne filozofske in teološke kurze). Napoleonova univerza v Ljubljani je imela pravo, da je podeljevala akademska dostojanstva.

Povrnitev Avstrijcev 1815 je pomenila za ljubljanski visokošolski študij zopet okrnitev in degradacijo (po zlu so šla zlasti vsa predavanja iz področja tehnike in pa pravo podeljevati akademsko dostojanstvo). Toda tudi sedaj so še ostale v Ljubljani tri »fakultete« s skupnim »rektorjem«: »filozofski študij«, »teološki študij«, »medicinsko-kirurški študij« (s stolico za kirurgijo, porodništvo, živino-zdravništvo, ranocelstvo). Živ je ostal tudi slovenski spomin na ljubljansko univerzo, a v preporoditeljskih srcih je že čakala nova formula, da se 1848 ob prvi novi zori politične svobode manifestira: h o č e m o slovensko univerzo v Ljubljani.

Zahteva Slovencev, da dobijo visokošolski pouk v Ljubljani v primernem obsegu in v slovenskem jeziku je postala prominentna točka prvega slovenskega politično-pro-

svetnega programa in celo nekateri avstrijski politiki so se v dobi politične treznosti nanjo ozirali.

V revolucionarnem letu 1848. se je prvič javno podčrtal klic po slovenski univerzi v Ljubljani. K ostalim visokošolskim predmetom v Ljubljani so se pridružila 1849 še predavanja o civilnem in kazenskem pravu, ki so se vršila v slovenskem jeziku.

Ko je reforma šolstva 1849 filozofijo združila z gimnazijo, teologijo osamosvojila, a »medicinsko-kirurgični študij« odpravila, so se slovenska predavanja iz civilnega in kazenskega prava nadaljevala do 1854 v Gradcu, a pridružile so se jim še stolica za kazenskopravni red ter dve bogoslovni stolici. Ker pa dijaki v dobi reakcije niso mogli več delati izkušenj v svojem materinem jeziku, so ta predavanja prenehala.

Zahteva slovenskega naroda po lastni univerzi v slovenskem kulturnem središču po 1848 ni nikoli več utihnila, čeprav je Avstrija v izvajanju nemško-nacionalističnega programa skromne koncesije zopet ukinila.

Čim so v Avstriji razmere dovoljevale zopet svobodnejšo besedo, so Slovenci leto za letom na taborih, v parlamentu, v deželnih zborih, v občinah in kulturnih korporacijah vedno energičneje tirjali ustanovitev univerze v Ljubljani. Avstrijska vlada je morala vsaj toliko popustiti, da je ustvarila 1895 v Gradcu za slovenski jezik in književnost stolico z obveznim slovenskim predavateljskim jezikom za glavni predmet.

Ustanovila je tudi vrsto štipendij, s katerimi so nadaljevali študije kandidati docentur za nameravano ljubljansko univerzo; skoro vsi ti štipendisti delujejo res danes na ljubljanski univerzi.

Že v prvih mesecih življenja naše ujedinjene jugoslovanske domovine je bratsko razumevanje želj celokupnega slovenstva omogočilo zakon z dne 23. julija 1919, ki ustanavlja univerzo v Ljubljani s filozofsko, juridično, medicinsko, tehniško in teološko fakulteto.

Ideologija, ki je spremljala ta čin, dokazuje, da so predstavniki Srbov, Hrvatov in Slovencev vpoštevali močne razloge za ustanovitev popolne univerze v Ljubljani: nivo

splošne slovenske izobrazbe in ustroj slovenskega šolstva, ki jima je univerza absolutno potrebna in logična dograditev; specialne znanstvene naloge slovenskega teritorija, ki jih more z uspehom reševati le univerza v Ljubljani; davčna moč Slovenije, v primeri s katero se izdatki za univerzo niso mogli zdeti preveliki; sposobnost Slovencev za znanstveno delo, ki se je že od nekdanj dokumentirala v odličnem sodelovanju slovenskih učenjakov na različnih panogah vede; število znanstveno kvalificiranih profesor-skih učnih moči, ki so bile na razpolago in izmed katerih jih je več že prej delovalo na tujih univerzah (n. pr. nad polovico profesorjev filozofske fakultete); pogled na potrebo naših bratov izven države, ki se jim je hotel v najbližji bližini prižgati kulturni svetilnik.

Razlogi, ki so bili odločilni za ustanovitev popolne univerze v Ljubljani, v toku 9 let, kar zavod deluje, na svoji tehtovitosti niso niti najmanj izgubili, pač pa se je moč razlogov za neokrnjeni nadaljnji obstoj univerze okrepila, a nada, ki se je v novi zavod stavila, v celoti opravičila.

Univerzitetni inštituti, seminarji, laboratoriji itd. imajo sloves moderno urejenih znanstvenih zavodov. Domači in tuji strokovnjaki so to opetovano priznavali ter se čudili, kako je bilo v kratkem času in ob skromni dotaciji mogoče to delo izvršiti. Ljubljanski univerzitetni nastavniki so smotreno organizirali znanstveno delo v Sloveniji ter ga z lastnimi prispevki podpirali. Ustanovili so več strokovnih periodičnih publikacij ter izdali v letih 1919—1927 nad 1070 spisov (knjig in člankov v domačih in tujih revijah), kar je treba tem bolj vpoštevati, ako se pomisli na izredne razreme, v katerih mora ljubljanska univerza delovati.

Število dijakov (okoli 1400) se giblje v mejah, ki omogočajo dijakom prepotrebni kontakt s profesorji ter smotreno izrabljanje znanstvenih sredstev.

Izdatki za univerzo v Ljubljani nikakor niso preveliki, marveč so izdatno premajhni, zlasti, ko jih primerjamo z izdatki za osnovno in srednje šolstvo v Sloveniji, s tem, kar Slovenija na davkih državi faktično plačuje in s tem, kar izdaja država iz svojih dohodkov za univerze sploh.

V popolnem nasprotju s temi činjenicami, v veliko začudenje domače in inozemske javnosti in na opravičeno ogorčenje slovenskega naroda so se že prvo leto po ustanovitvi skušali uveljaviti poloficiozni glasovi za okrnitev ljubljanske univerze in je prinesel nato skoro vsak novi proračunski načrt ljubljanski univerzi nevarnost ukinitve ali okrnitve.

Ta neprestana nevarnost je povzročila že vrsto dolgotrajnih posvetovanj med nastavniki in dijaki, vrsto mučnih intervencij, dijaških štrajkov, odvrčala profesorje in dijakke opetovano za daljšo dobo od izvrševanja njihovega pravega poklicnega dela ter sejala na univerzi in v širokih masah slovenskega naroda nezadovoljnost, nezaupanje in ogorčenje.

Pri vsaki izmed fakultet ljubljanske univerze govorijo še specialni razlogi za njen neokrnjen obstoj.

Filozofska fakulteta,

ki ustvarja z gojenjem teoretičnih znanosti temelje drugim fakultetam, je tak del vsake univerze, da si brez nje ustroja univerze sploh predstavljati ne moremo.

Ukinjenje filozofske fakultete v Ljubljani bi pomenjalo demontiranje organiziranega sistematičnega dela zlasti v področju naših nacionalnih znanstvenih panog.

Ljubljana je središče svojevrstnega kulturnega tipa, zato ima njena filozofska fakulteta svoj poseben znanstven program, katerega uspešno rešitev pričakuje evropska in domača znanost po pravici le od nje, ker se ne bi dal uspešno reševati ne iz Beograda ne iz Zagreba: le filozofska fakulteta v Ljubljani omogočuje sistematični študij slovenskega teritorija; le tukaj v neposredni bližini slovenskih knjižnih in umetnostnih zbirk in arhivalij, ki so slovenska teritorialna kulturna last in se ne smejo premestiti drugam, so dani vsi pogoji za smotreno raziskavanje slovenske zgodovine, slovenskega jezika, slovenske literature in umetnosti ter stikov Slovencev s sosedi in njihovimi kulturami.

Znanstvena prizadevanja nastavnikov filozofske fakultete pričajo, da se te specialne svoje naloge zavedajo: usta-

novili so »Znanstveno društvo za humanistične vede« z »Razpravami«, »Geografsko društvo« z »Geografskim vestnikom«, Umetnostno zgodovinsko društvo« z »Zbornikom za umetnostno zgodovino«, »Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino«; v seriji njihovih publikacij izza delovanja v Ljubljani (nad 50 knjig in nad 500 razprav) se obravnavajo poleg splošnih problemov zlasti tudi problemi iz omenjenih področij; med angažmaji za češka, nemška in druga inozemska znanstvena podjetja je več takih, ki so jih mogli skleniti le v nadi, da jim je zasi-gurano nemoteno delovanje ravno v Ljubljani.

Filozofska fakulteta v Ljubljani je pedagoško potrebna in logična izpopolnitev srednjega šolstva na slovenskem teritoriju. Zato je število slušateljev tudi normalno in v skladu s faktičnimi potrebami v Sloveniji in v državi. V Sloveniji sami filozofija še davno ni saturirana in ne bo nikoli tako, da bi se fakulteta smela ukiniti z vidika pe-dagoških potreb. A našemu medsebojnemu zbližanju more biti le na korist, ako bo na vsaki srednji šoli v Srbiji ali na Hrvaškem po en ali po več absolventov naše fakultete. Ako so se mogli uveljaviti slovenski srednješolski profes-sorji v Srbiji prej, se bodo tem lažje sedaj, ko se učijo srboh-rvaščine v gimnaziji in ko slišijo srbskohrvaška pre-davanja tudi na univerzi v Ljubljani. Tudi bodoči srbsko-hrvaški srednješolski nastavniki morejo na filozofski fa-kulteti črpati ono neposredno poznanje slovenstva, ki je tudi pri njih velepomemben moment za uspešno delo v šoli v zmislju našega medsebojnega spoznavanja. Mladina sama to čuti, ker stalno raste število srbskohrvaških filozofov, ki študirajo nekaj semestrov tudi v Ljubljani.

Izdatki za ljubljansko filozofsko fakulteto so bili doslej razmeroma majhni, ker ima matematiko, fiziko, mineralo-gijo in kemijo skupno s tehniško fakulteto. Sploh pa gre tukaj zlasti tudi za nacionalne znanosti, pri gojenju katerih nobena država ne štedi in ne sme štediti.

Ukinjenje filozofske fakultete v Ljubljani bi postalo stalni kamen zapreke za konsolidacijo notranjih razmer v državi S. H. S. Slovenci, ki so imeli v Ljubljani višji filo-zofski študij od začetka XVII. stoletja do zmage reakcije 1849, a pri manifestacijah za slovensko univerzo izza srede

XIX. stoletja mislili vedno tudi na ustanovitev filozofske fakultete, ne bodo v državi S. H. S., kjer je tudi njihov jezik državni jezik, nikdar nehali tirjati, da bodi v njihovem kulturnem središču tudi vzgajališče za njihov srednješolski profesorski naraščaj. V ukinjenju filozofske fakultete v Ljubljani bi videli Slovenci po pravici izrazito kulturno amputacijo, začetek demontiranja pozicije, ki je zajamčena njihovemu jeziku v šoli in javnem življenju po ustavi.

Juridična fakulteta.

V bojih za ljubljansko univerzo v 19. stoletju se je vedno podčrtala potreba juridične fakultete v Ljubljani. Prav tako in še mnogo bolj potrebna je v naši kraljevini. Ker tvori Slovenija z Dalmacijo posebno pravno območje, mora to pravo biti posebno proučeno in tradirano. Toda nič manj potrebna bo ljubljanska pravna fakulteta, ko bodo zakoni izenačeni. Zakaj Slovenija je po jeziku in po geografski legi posebno karakteriziran, jasno očitna del države; je pa tudi najbolj industrijalizirana pokrajina na meji dveh močnih tujih kultur, s posebnimi, jako diferenciranimi pravnimi in gospodarskimi prilikami, ki se kažejo tudi v zelo razvitem kmetijskem združništvu. Te prilike, z njimi zvezane pravne norme ter njih aplikacije se pa morejo uspešno raziskovati le na ozemlju, katerega se tičejo. Odvetniški, sodniški in sploh uradniški naraščaj, ki bo služboval v Sloveniji, pa mora biti pravnoznanstveno izobražen v tem državnem jeziku, v katerem bo imel z narodom in z uradi največ opraviti, t. j. v slovenskem. Slovenija bo s svojim središčem Ljubljano vedno najvažnejša posredovalka gospodarskih in pravnih stikov med našo državo in zapadnim inozemstvom, zato bo tu vedno največ prilike za proučevanje teh stikov — delo, za katero je ljubljanska juridična fakulteta v prvi vrsti pozvana. Vseh teh nalog si je fakulteta z vsega početka v svesti. Njeni člani ne sodelujejo samo pri izenačevanju domačih zakonov, ne proučujejo samo prava drugih domačih pravnih območij, oni so vedno smatrali za svojo posebno nalogo pručevati pravne prilike sosednih držav, s katerimi vežejo našo državo ozki

gospodarski stiki in v katerih prebivajo deloma naše narodne manjšine. Profesorski zbor juridične fakultete izdaja periodični »Zbornik znanstvenih razprav«, njeni člani pa so od l. 1919. dalje publicirali 33 knjig in 259 razprav (v slovenskem, srbskohrvaškem, češkem, ruskem, francoskem, nemškem, angleškem in italijanskem jeziku).

Medicinska fakulteta.

Še bolj kot za vse druge velja za medicinske fakultete načelo, da so tem boljše, čim manj slušateljev imajo. Študent medicine je od prvega početka svojega študija pa do absolutorija navezan na človeški material, na mrtvo ali bolno človeško telo. Ta material, raztresen po vsej državi, se ne da poljubno na poljubnem mestu koncentrirati in izrabiti, marveč je razpoložljiv le v razmeroma ozkih mejah. Za to je popolnoma nemogoča centralizacija medicinskega študija, kakor je nemogoča centralizacija bolnic in blaznic. Število medicinskih visokih šol se ravna nujno po številu prebivalstva dotične države in vsak poizkus znižati to število, se je še vedno in povsod izjalovil. Ne v bogastvu, marveč v številu medicinskih šol se izraža zdravstvena kultura kakega naroda.

Komasacija dijaštva na poedinih velikih fakultetah vodi tudi tam, kjer je izpeljiva, radi nujne navezanosti medicinca na živ ali mrtev človeški material, nujno do ustanovitve paralelnih stolic. Anatom predavatelj ne more demonstrirati poljubnemu številu slušateljev v določenem času določenega števila preparatov, kakor tudi kliničar tega ne more storiti z demonstracijo bolnikov. Medicinski pouk je uspešen le pri določenem razmerju števila slušateljev in števila demonstriranih objektov. Čim več materiala in čim manj dijaštva, tem temeljitejša je izobrazba.

Na ljubljanski medicinski fakulteti študira v dveh letnikih povprečno 80 dijakov, tako da jih odpade na enoletna predavanja štirideset, na dvoletna pa vseh osemdeset. To so pa že številke, ki se gibljejo na meji dopustnosti. Anatomski institut z n. pr. 150 dijaki je zlo. Po eni strani pri-

manjkuje trajno mrličev za sekcije, po drugi strani pa je tudi demonstracija preparatov pri predavanju iluzorična.

Če se ukine medicinska fakulteta v Ljubljani, se bodo morale prej ali slej ustanoviti paralelne stolice za glavne predmete ali v Beogradu ali pa v Zagrebu. Imeli bomo zopet tri fakultete, le s to razliko, da bodo v trajni zadregi za material, dočim bo človeški material Slovenije, kjer je zdravstvena kultura prodrla že v najširše plasti naroda, stal neizrabljen. Higijenska kultura Slovenije, ki je našla priznanje pri odločilnih osebah Društva narodov, bi z ukinitvijo medicinske fakultete utrpela neopravičljivo škodo.

Člani fakultete so izdali od l. 1919. dalje tri knjige in objavili pet znanstvenih razprav. Ta čas se vrše na fakulteti važna raziskavanja o pomenu vitaminov.

Potrebo po medicinski šoli v Ljubljani izpričuje najbolje dejstvo, da smo jo imeli kot prvi na teritoriju sedanje države že od leta 1762. naprej vse do centralistične reakcije po letu 1848.

Tehniška fakulteta.

V naši državi je mnogo tehniških vrzeli: pomanjkanje cest, železnic, vodovodov; vodna pota niso regulirana, vodne sile in zakladi rud niso izrabljeni; država mora uvažati večino izdelkov strojne in kemijske industrije in doma zaposlovati številne inozemske inženjerje. Zato potrebuje tehniške fakultete, ako v industrijskem pogledu noče ostati kolonija; o nadprodukciji inženjerjev ne more torej biti govora.

Tehniške fakultete se morajo razviti tam, kjer najdejo ugodne razmere. Take so v Ljubljani. Visoko razvite srednje šole dajo tu tehniški fakulteti temeljito in resno pripravljeno dijaštvo. Pri Slovencih se od nekdanj opaza specifična nadarjenost za tehnični študij. Slovenski dijaki so se odlikovali po vestnosti in talentu že takrat, ko so se šolali na tujih tehnikah. Slovenija je že toliko industrijalizirana, da prihajajo sem slušatelji drugih tehniških fakultet študirat industrijske naprave. Tehnični razvoj bo neizbežno, kakor

povsod, tudi pri nas šel svojo historično pot, to je od zapada proti iztoku: torej preko Slovenije.

Slovenski dijaki ne bi mogli, ker so revnega stanu, študirati drugod. Z ukinitvijo tehniške fakultete v Ljubljani bi bile te vrline izgubljene za državo; s tem pa tudi visoko razvitemu delu države ustavljen nadaljnji razvoj industrije in umetnostnega stavbarstva.

Slovenski lokalni činitelji, predvsem industrijalni krogi so morali takoj po prevratu osnovati začasne tehniške tečaje, da so slovenskim dijakom že pred ustanovitvijo univerze omogočili nadaljevati tehnični študij; potem so zgradili tehniški fakulteti lastno poslopje in s tem dokazali, da čutijo potrebo te fakultete.

Ljubljansko tehniško fakulteto posečajo dijaki iz vseh pokrajin, tukaj se med seboj seznanjajo v prid njih državljanskega čuta; država in industrija absorbirata takoj njene absolvente.

Od absolventov jih je 24 stopilo v državno službo, kjer priznana izborna delujejo, še več jih je v privatni industriji, nekateri se specializirajo v Parizu.

Iz tehniške fakultete je izšlo sedem knjig, med njimi na svetovnem trgu pomembni knjigi o kemiji škroba in o transformatorjih, dalje okrog 80 razprav, vsaj dve tretjini v inozemstvu, na kemičnem oddelku samem 48. Poleg literaričnega delovanja na znanstvenem in strokovnem polju so se člani fakultete še konstruktivno udejstvovali z izvršitvijo važnih javnih naprav.

Fakulteta ustvarja z malimi izdatki državno imetje: institute, kateri so navzlic težkim razmeram dospeli že do občudovanja vredne popolnosti, tako da lahko uspešno konkurirajo z vsemi paralelnimi v državi in z marsikaterimi v tujini. Inozemstvo, katero je že opetovano poklicalo zastopnike ljubljanske tehniške fakultete kot izvedence, jo pozna: Francozi radi iz nje izišlih razprav, Čehi radi nje-nega oddelka za arhitekturo. Ljubljanski institut za kemijo je sploh vodilen v kemiji škroba.

Teološka fakulteta.

Slovenska duhovščina je bistveno sodelovala pri pozitivni zgradbi slovenske prosvete; vrhu tega je imela odlično in velevažno vlogo pri obrambi slovenstva proti premoči Italijanov, Nemcev in Madžarov. Radi tega bi ukinitve bogoslovne fakultete smatral narod za udarec proti vitalnim narodnim koristim. V današnjih razmerah bi posebno bolešno občutili ta udarec primorski in koroški Slovenci, katerim je duhovščina prepotrebna narodna opora.

Bogoslovna fakulteta je važna nacionalna institucija, ker goji znanost s posebnim ozirom na domače razmere in na slovanske vzhodne cerkve. V slogi z drugimi fakultetami sodeluje pri znanstvenem raziskavanju domače zgodovine, pri proučevanju staroslovenske cerkvene književnosti in poznejše slovenske literature.

Tekom 8 let so izdali profesorji 17 znanstvenih knjig, 120 razprav in 8 letnikov znanstvenega »Bogoslovnega Vestnika«.

Število rednih slušateljev je bilo do sedaj redno okoli 100 na leto, kar je za bogoslovno fakulteto razmeroma visoko število.

Budžetnih razlogov za ukinitve bogoslovne fakultete ni, ker bi bil finančni efekt ukinitve minimalen; saj bi morala država vzdrževati mesto fakultete bogoslovno učilišče v Ljubljani.

Na vprašanje, zakaj samo ena pravoslavna fakulteta in dve katoliški bogoslovni fakulteti, odgovarjamo: ker tri bogoslovne fakultete popolnoma odgovarjajo kulturni strukturi kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Slovenska duhovščina se mora usposobiti za svoje vzvišeno kulturno poslanstvo med slovenskim ljudstvom na slovenskem zavodu.

Odkar obstoji v Ljubljani visokošolski študij, je bila z njim zvezana vedno bogoslovna fakulteta.

Načrti okrnitve ali ukinitve so zadeli na odpor vseh strokovnih komisij, ki so se morale z vprašanjem baviti.

Oficijelne vseučiliške komisije za izdelavo enotnega univerzitetnega zakona, ki so od 1920 opetovano zborovale,

so se vedno zedinile v sklepu, da ostani v Ljubljani univerza v onem obsegu, ki ga določa njen ustanovni zakon.

Najnovejša komisija za izdelavo programa prosvetne politike je izjavila:

»Broi Univerzитета i Fakulteta u zemlji nije prevelik, pa ga ne valja ni smanjivati, nego je naprotiv potrebno da se univerziteti izgrade i da im se dadu na raspoloženje nužna sredstva za njihov rad, jer će se samo tako moći celokupna nastava i prosveta dići na stepen koji želimo, i jer će samo tako Univerziteti moći da izvrše svoj visoki zadatak i obavezu prema državi i narodu.«

Ukinjenje ali okrnjenje fakultet bi imelo tudi skrajno nepravilne posledice za profesorje in za dijake.

Razne evropske države so v zadnjem času reducirale uradništvo, a nobena ni pritegnila v to tudi univerzitetnih profesorjev, ker so vse čutile, da univerzitetni profesorji niso običajni uradniki, ampak da imajo povsem tudi svojevrstne kulturne in znanstvene naloge, ki se ne dajo izvesti brez posebnega položaja profesorjev.

Kruto in krivično bi bilo, odsloviti univerzitetnega profesorja, ki je dobil poziv radi posebne svoje strokovne usposobljenosti ter se pozivu odzval v trdni nadi, da bo mogel na novem mestu svojo kvalifikacijo uveljaviti brez motenj in da se bo z njim ravnalo po normi, ki splošno velja za univerzitetne profesorje.

Nič manj kruto bi bili prizadeti s tem tudi naši dijaki, ako bi se jim z ukinitvijo študijskih naprav, na katere so navajeni in radi socialnih in gospodarskih razmer mnogo-krat naravnost navezani, oteževal ali celo onemogočal nadaljnji študij v Ljubljani, ki s svojo solidnostjo v vsakem oziru najugodnejše vpliva na dijaštvo.

Načrti okrnjenja pomenjajo omalovaževanje plemenite požrtvovalnosti vseh onih Slovencev in njihovih prijateljev, ki so z denarjem ali kulturnimi vrednotami pripomogli do današnjega stanja ljubljanskih univerzitetnih institutov.

Uspešen razvoj institutov in seminarjev do današnjega nivoja je bil mogoč le zato, ker ti zavodi niso ostali navezani zgolj na dotacijo iz državnega budžeta, ki je bil često

minimalen. Obrazložite nam ta razvoj poleg kolegijalnega sodelovanja fakultet (skupnost institutov in predavateljev za razne fakultete) zlasti požrtvovalnost privatnikov, ki so darovali univerzi mnogo, kar bi sicer bilo nedosegljivo.

Ponovni poskusi okrnitve ljubljanske univerze ubijajo duh požrtvovalnosti ter so preprečili že več mecenatskih načrtov.

Z nadaljnjim nemotenim obstojem ljubljanske univerze je v veliki meri združen ugled naše države.

Že ustanovitev te univerze je pozdravilo 112 univerz oziroma njim enakih evropskih, ameriških, azijskih in avstralskih visokih šol. Medtem so se njene zveze z inozemstvom poglobile. Danes je naša univerza v zvezah s 150 najuglednejšimi inozemskimi vseučilišči, znanstvenimi zavodi, instituti, bibliotekami, društvi, akademijami itd. Z raznimi med njimi izmenjava univerza svoje publikacije. Publikacije nam pošiljajo: češka in poljska vlada, vlada francoske republike, razne češke, poljske, bolgarske, francoske, angleške in nemške ustanove ter ameriški Carnegie Institution in Smithsonian Institution. Na ljubljanski univerzi je ustanovljena komisija za internacionalno intelektualno kooperacijo, ki je v stalnih stikih s to mednarodno institucijo v Genevi in Parizu. Inozemski znanstveni krogi ne bodo mogli razumeti prosvetne politike, ki demontira zavod, kateremu niso mogli odreči priznanja. Med našim življenjem v sosednem inozemstvu pa bi okrnitev ljubljanske univerze vplivala porazno.

Z okrnitvijo ljubljanske univerze bi se čutil slovenski narod globoko užaljenega in ponižanega.

Tudi Slovencem je kakor vsakemu drugemu narodu vprašanje lastne univerze ne samo kulturno in politično, temveč i m o r a l n o vprašanje, ker veže vsak narod z možnostjo najvišje izobrazbe v svojem jeziku svojo dušo in svoj ponos.

Vsi Slovenci brez ozira na stan, poklic in stranko so enodušni v ogorčenem zavračanju poskusov, da se jim okrne univerza.

Veliko število resolucij slovenskih občin, znanstvenih, gospodarskih in kulturnih korporacij ter izjave najpromi-

nentnejših predstavnikov slovenskega naroda manifestirajo odločno voljo vsega slovenskega naroda, da ohrani svojo univerzo neokrnjeno v Ljubljani.

V Ljubljani, na koncu leta 1927.

Županska zveza za Slovenijo v Ljubljani.

Županska zveza v Mariboru.

Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani.

Odvetniška zbornica za Slovenijo v Ljubljani.

Notarska zbornica za Slovenijo v Ljubljani.

Delavska zbornica za Slovenijo v Ljubljani.

Zdravniška zbornica za Slovenijo v Ljubljani.

Ljubljanska inženjska komora.

»Vzajemnost« društvo duhovnikov ljubljanske škofije.

»Vzajemnost« društvo duhovnikov lavantinske škofije.

Oblastni odbor Narodne odbrane v Ljubljani.

Jugoslovenski Sokolski Savez v Ljubljani.

Jugoslovanska Orlovska zveza v Ljubljani.

Udruženje jugoslovenskega učiteljstva, poverjenišvo
Ljubljana.

Slomškova zveza v Ljubljani.

Slovenska matica v Ljubljani.

Društvo Pravniki v Ljubljani.

Društvo slovenskih književnikov v Ljubljani.

Prosvetna zveza v Ljubljani.

Leonova družba v Ljubljani.

Zveza kulturnih društev v Ljubljani.
Zveza kulturnih društev v Mariboru.
Glasbena matica v Ljubljani.
Filharmonična družba v Ljubljani.
Kolo jugoslovenskih sester v Ljubljani.
Kmetijska družba za Slovenijo v Ljubljani.
Zveza industrijcev na slovenskem ozemlju kraljevine SHS
v Ljubljani.
Zadružna zveza v Ljubljani.
Zveza slovenskih zadrug v Ljubljani.
Društvo bančnih zavodov v Ljubljani.
Jugoslovensko novinarsko udruženje, sekcija Ljubljana.
Profesorsko društvo, sekcija Ljubljana.
Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani.
Muzejsko društvo za Slovenijo v Ljubljani.
Narodna galerija v Ljubljani.
Zgodovinsko društvo v Mariboru.
Jugoslovensko istorijsko društvo, sekcija Ljubljana.
Pokrajinski odbor Jugoslovenske matice v Ljubljani.

Za Jugoslovansko tiskarno: Karel Čeč.